

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Mîna ew nivîstî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancî

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Dem û rojên bi nav û nîşan

Amadekar : ELÎŞÊR

Newroz : 21ê adarê (zayînî) (di teqwîma kevn a rûmî de 9ê adarê bû)
Adar e dew li dar e

*Adarê berf hat guliyê darê
Sibe lê nebû êvarê
an*

*Adarê berfê da guliyê darê
Nema heta êvarê*

*Adar e, dew li dar e
Ne li vir, li Kewkeb û Sincar e
Li ba şivanê xumal
û kebanîya bi kar û bar e
(li ba koçerên Kîkan)*

*Newroz newroza kalanî
Dar gopalê xwe hîlanî
Zivistan û bihar ji hev deranî*

Hivde : 17ê adara rûmî; di vê rojê de xelk, xort, jin û keç diçin ser ziyaretê. Ji bo du sê rojan, şahî û bazar saz dibe û dibe wek karnavalekê. Di wan rojan de keç revandin mubah e.

Hivde xericî, Eys nedericî
(Cejna hivde derbas bû dîsa Eysê di mal de ma, qismetê wê venebû).
(li navçeya Silîva û Mûşê).

Hêkesor, zadîk : di dawîya adarê, destpêka nîsanê de ye; hêkan dikelînin û bi rengê sor boyax dikin. Bi hêkên sor dileyîzin. [(t) paskalya, (f) pâques, (i) Easter].

Avêtik, gamêşqiran : 20ê nîsanê (7ê nîsana rûmî); berf êdî dihele, kêman dibe. Avêtik befrê avête qirika dik.

gamêşqiran : li gor riwayetekê, di 7ê nîsanê de teyrok bariyaye, 7 gamêş bi hev re mirine. Ava barana 7ê nîsanê dermanê zerikê û çavêşê ye.

*Di avêtikê de bibare bihar e,
nebare xedar e.*

Serê gulanê : 13ê gulanê (1ê gulana rûmî) : di vê rojê de her kes kincên xwe yên bedew li xwe dikin, derdikevin çol û çixariyê. Di wê rojê de li mala xwe mayîn bêoxirî ye. Divê herkes li derva be. (li deşta Silîva).

Çil 'esir : ji 22ê adarê dest pê dike, çil rojan dom dike; di wî çileyî de her roj dana 'esrê baran dibare [(t) kîrk ikindiler].

Cejna zozanan : şahîya çûyîna zozanan, di hefteya pêşin a hezîranê de (Li navçeya Serhedê).

Rojveger : 21ê hezîranê (berê di 9ê hezîrana rûmî de pîroz dikirin) ; roja dawîya biharê, destpêka havînê ye.

Qurix : demeke ku havîn dişkê, ber bi payîzê ve diçe.

Berxbirîn an berxbir : li aliyê Wanê û Bidlîsê jê re **varîvar** dibêjin. 23ê tîrmehê (10ê tîrmeha kevn) ye. Wê rojê diçin ciyekî kifş ji bo çixariyê, şahî dikin, berx dibirin.

Gûzweşînk : dema weşîna gûzan, di payîzê de.

Civîna Biskops Arnöyê ya 19emîn

Civîna 19emîn ya Kurmancî li Biskops Arnö (Swêdê) di navbera 31ê adarê - 6ê nîsana 1996an de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser *dem û rojên bi nav û nîşan*; *termên hiqûqî*; *îdyomên kurdî*; *devoka Qerejdaxê*; *termên aborî û peyven li ser nîşanên demên salê û guburîna hewariyê li hêla Hekarîya xebitûn*.

Di vê civînê de, Mustafa Aydogan (Qiziltepe), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbakir), Salim Çeliker (Diyarbakir), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Dêrik), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Zeynelabidin Zinar (Xerzan) û Reşo Zîlan (Aginî) beşdar bûn.

Nan û tirî : ji 15ê îlonê de dest pê dike; dema ku tirî ew qas pîr e ku êdî bi nan re tê xwarin; di wê demê de qewlê şivan û gavanan jî xelas dibin. Ev dem qasî du hefteyan dom dike.

Rezçînîn : dema çînîna rezan e; di payîza navîn de ye.

Korkud : rojvegera zivistanê, 21ê kanûna pêşî (9ê kanûna rûmî).

10ê kanûnê, rojê berê xwe da havînê.

Ji 10ê kanûna rûmî, 22ê kanûna teqwîma nû êdî roj dirêj dibin.

Xaç : 7ê kanûna paşî (rûmî) : roja ku bi merasim xaç davêjin avê, kehanet dikin ku dê sal çawa derbas bibe (20ê kanûna paşî). Çile : 20 roj ji kanûna pêşî û 20 roj jî ji kanûna paşî ye.

Xidirnebî : 21ê kanûna paşî (rûmî); 4ê sibatê. Ji 7ê kanûna paşî yanî ji roja xaçê heta 21ê mehê. Roja Xidirnebî, zivistan dijar e.

*Xaç û Xidirnebî
Wey li halê wî li mala xwe nebî
Şîv hebî taştê tûnebî*

Roja agir ; agirê Filan : li Bidlîsê jê re xetre dibêjin. 14ê sibata rûmî (27ê sibatê) ye. Agirê roja leyz û govendan e; wê evare xelk êzingên hişkirî (xitre) an daran vêdixin, bi saetan şahî dikin, govend digrin. Li gora mezinan mirov bi vê leyz û govendan gunehên xwe diweşînin. (f) *carnaval de février*

Zîp : çarşema reş; roja çarşema heftaya dawîn a meha sibatê (rûmî) ye. Wê rojê pîrê (caziyet an keça şeytan) diçe mala bavê xwe û heftayekê şûn de vedigere. Di vê heftaya bê oxir de (26ê sibatê - 5ê adarê) tawî û bawî diçin ser ziyaretan, serê por tèn qusandin (jê re zîp kirin dibêjin), tiştên kevn tèn avêtin, bi hêviya ku êş û elam û dijwarî bi wan re bèn avêtin. Di çarşema destpêka vê heftê û di ya dawîya heftê de cejn û şahî tê kirin. Wan çarşeman kes xwe naşo, berav nakin, nan napêjin, neynok nabirin.

Sersal : serê salê li gora teqwîma rûmî; şeva 13ê çileyaya teqwîma nû ye.

*Serê salê binê salê
Xwedê bihêle malxweyê malê*

an

Xwedê kurekî (keçekê) bide vê malê

Gîskfetisîn; gîskoguro : 28ê sibatê (rûmî); 13ê adarê.

Karê xwe li ser lat hilor dikir, lotik didan û digot ;

Tirt û tirt sibatokê

Derketim adarokê

Min xwarî gangilokê...

Sibat, li ser karê dibêje ; *Xweha min î adarê*

Bide min du rojên xedarê

Da ez karikê

Ji ser latê bînim xwarê

Pîrek ji Tora Banî (Mêrdîn)

Çend gotinên li ser nîşanên demên salê û guhurîna hewayî li hêla Hekarîya

(Ev nîşane, di nav xelkê da li gor serpêhatî û hejmariya demên salê yên kevin hatine danîn.)

Amadekar : **Rojan HAZIM**

Baxore : Kesê ku ji hewayê dizane anku hewazan, meteorolog.

Bêrdexe : dûmahîka heyva kanûnê (kanûna pêşîn) ye. Nîşana hatina befira giran e û destpêka çilê zivistanê ye.

Heyhot : dûmahîka (anku roja 31ê) heyva çile anjî kanûna paşîn e.

Li ser vê metelokek jî tete gotin : (du versiyon in)

1 - Heyhot û heyhot Ser me ve çûn her çar heyvê cot Babê êkê çû kur firot da bi kezwanek û kevot	2- Heyhot û heyhot Hatî herdu heyvê cot Babê kur firot, da bi dar û sot Dayê kiç firot, da bi kezwan û kelot
--	---

(Heyvcot: Ji ber ku di nav xelkê da herdu heyvên dûmahîkê yên payîzê û herdu heyvên pêşîn yên zivistanê wekî «çirî, çirî û kanûn, kanûn» tene zanîn, lewma jî bo wan heyva, heyvê cot tene gotin.)

Şevzengil : Ji bo sihê heyva çile (kanûna paşîn) tete gotin. Ev nîşane li ser bûyerekê hatiye danîn :

Li welatê Hekarîya; mirovekê sê kur û sê bûk hebûne. Ew mirove, yekî zana û serwext bûye. Şeva berî heyhotê anku sihê heyva çile (kanûna paşîn) hemû li mal rûniştine. Mêrik di nişkê da guhên xwe bel dike û dibêje biçûkê xwe ku bêdeng bin. Dengêk jî kêriya (zinarên biçûk yên li dora gund) piştî gund dibihîze. Hema dibêje ku ew şeva dê befireke giran bêtin. Kurên xwe radike û dibêje ku biçin gayê xwe ser jê bikin. Dibêje bûkên xwe jî ku haziriya kelam-dîna goşt bikin. Ga tete ser jê kirin û qazan li ser agir tene danîn. Di vê demê da ew bi xwe jî dareki 2-3 bihosta dirêj tîte û zengilekê bi serî ve girêdide û diçe ser ban û diçikilîne. Befir dibare, hem jî bêsekinîn. Ew li jor dest bi xwarina goşt dikin. Gava dengê zengilê disekine kurê xwe rêdike ser ban ku befirê bimalin. Heta sipêdê vî karî didomînin. Bi vê yekê jî bin befira giran xilas dibin. Sipêdê derdikevin gund ku çî bibînin! Gund pêkve maye di bin befirê da û mirov hemû fetisîne. Tenê ew xilas bûne. Ji wê rojê pê ve, şeva berî heyhotê wekî şevzengil bi nav dikin û ewe li nav xelkê dibe nîşanek.

20ê sibatê : Hatina firindên sorewêr yên koçer e. Nîşana guhurîna hewa ye. Anku sarma dişikê.

Zîpe an jî **zîpik** : Du cure zîpe hene : **zîpêt sibatê** : Çar rojên dûmahîka sibatê zîpên sibatê ne; **zîpêt adarê** : Çar rojên pêşîne adarê jî zîpên adarê ne.

Gava zîpeyan dest pê kir, êdî seqayê hewa dişikêt û hewa ber bi germê ve diherike. Di zîpeyan adarê da, av li dara digere û eve nîşana hatina biharê ye.

Li ser zîpeyan çend gotin jî hene:

Berî zîpeyan heşt roja heke befir bibare, hingê befir zêde dimîne anku direng dihele. Belêm, piştî zîpeyan heşt roja befir bibare, namîne û zû dihele.

Li ser befira piştî zîpeyan metelokek jî heye:

*18ê adarê 18 bihostêt befirê hatine xwarê
Xwe negirt heta danê êvarê*

Agirxweşî : 9ê adarê, bi manaya «xweşiyê», agir tete hilkin.

Avefîkêt nîsanê : 10 rojê serê nîsanê ne. Carina heta 20ê nîsanê jî diajon. Di vê demê da baran gelek dibare û hewa sar dibe. Heke baran bibare dîsa hewa gerimtir e. Belêm, heke hewa sahî be ji çilê zivistanê jî sartir dibe. Di nav xelkê da wekî nîşana sarma biharê tete zanîn û nexweşî pê têt. Nexweşiyên wekî *ta* û *persîfê*.

Stêrê pêrû, pêwir : Eve komestêr in û wekî şilxê mêşan e. Nîşana hatina havînê ne, ji milê rojhilatê ve tene dîtin. [(t) ülker, süreyya yıldızı, (f) la pléiade, (i) the pleiade.]

Stêrê terazî : Ev stêre jî 25ê hezîranê ji milê rojhilatê ve tene dîtin. Komek in. Sê li milê rastê, sê jî li milê çepê û yek jî di nîveka wan da wekî teraziyê xûya dibin. Lewma jê ra stêrê terazî dibêjin.

Nîşana destpêka çilê havînê tene zanîn. [(t) terazi takım yıldızları, (f) constellation balance, (i) libra.]

Çilê havînê : Ji dûmahîka hezîranê heta 20ê tebaxê dom dike. Kela hewayî bilind e.

Stêrka gelavêj, qorix : 15-20ê tebaxê, stêrka gelavêjê derdi-keve. Ev stêrke nîşana şikestina germa hewa ye. Hewa ber bi sarmayê ve ye. Piştî stêrka gelavêjê derket, dewar li ser tewlê nayên girêdan. Wekî nîşana xilasiya havînê tete zanîn. [(t) çoban yıldızı, (f) étoile du Berger, vénus, (i) shepherd's lamp, Venus.]

Li ser hatina stêrka gelavêjê nîşanek jî tete gotin: Sipêdê here binê dara kezwanê, heke te belgê zer dîtin ew nîşana derketina gelavêjê ye.

(Stêrê Perû, terazî û gelavêj heta serê kanûnê (kanûna pêşîn) li esman in. Serê kanûnê ava dibin. Eve jî wekî nîşana hatina zivistanê tete zanîn.)

Canemêrg : Kulîlkek e, ji 10ê îlonê pê ve derdi-keve. Nîşana payîz û sarmayê û destpêka çandina payîzê ye.

10ê îlonê : Eydil siliv e. Adû, anku mar, kimkime, dûpişk, kêvcale, kirim û ev cûre heywanên dikevin binê axê. (Adû, heywanên xwûşikîn in.)

Aveşûtik : Dema baran gelek dibare ji beten û pesara ber bi dolan ve aveşûtik çêdibin. Nîşana lehiyê ye. Gava aveşûtik hatin divê ji wan dera dûr bikevin... [(t) yamaçlardan hızla akan su akıntı ya da derecikleri, (f) torrent, gave, (i) torrent.].

Termên aborî

Amadekar : Salim ÇELÎKER

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aborî	ekonomi, iktisat	économie	economy
binavahî	altyapı	infrastructure	infrastructure
butçeya salane	yıllık bütçe	budget annuel	annual budget
daxwazî	talep	demande	demand
derbas bûn, derbas kirin	transfer edilmek, transfer olmak	être transféré	to be transferred
veguhastin, guhastin	aktarmak, transfer etmek	transférer	to transfer
deyndêr	alacaklı	créancier, créiteur	creditor
hêvî	beklenti, umut	espoir, espérance	expectation
hêza kirînê	satınalma gücü, alım gücü	pouvoir d'achat	purchasing power
jêkêm	açık	déficitaire	in deficit
jêkêmî	açık	déficit	deficit
jêkêmiya butçeyê	bütçe açığı	déficit budgétaire	budget deficit
jêzêde	fazla, artık	excédentaire	excess

jêzêdeyî	fazlalik	excédent	surplus, exess
jêzêdeyiya butçeyê	bütçe fazlalığı	excédent budgétaire	budget surplus, budget exess
mişehî	bolluk	abondance	abondance
nesafî	gayri safî, brüt	brut	gross, crude
pêşkêşî	arz	offre	supply, offer
pêşkêşî û daxwazî	arz ve talep	offre et demande	supply and demand
safî	net	net	net
sala butçeyê	bütçe yılı	année budgétaire	budget year
vexwazî	alacak	créance, crédit	crédit, claim (financial)
yekîne	birim, birlik	unité	unity

F e r h e n g o k a

HAWARÊ

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
arok	bir cins köfte	une sorte de boulette farcie	sort of meat ball
avtav	yağmur yüklü bulut	nuage chargé de pluie	rain claud
bazbazing; bazingê bazûyê	bazî bileziği	bracelet du bras	bracelet
bê ser û saman: perîşan	perîşan	déseparé	bewildered, distraught
belgihê derwêşiyê	dervişlik hırkası	manteau rudimentaire du derviche	dervish's cloak
bêlîte, bêlimte, bêrîte, bêrûte	karşılıklı türkî eşliğinde oylanan geleneksel bir kürt oynu	danse kurde traditionnelle executée accompagnée de chants alternés	traditional danse accompanied by al temating songs
berpêşkî	ön açıklama	préliminaire	preliminary
bi qîma dilê xwe	gönlünce, gönlünün istediği gibi	à sa guise, selon les vœux de son coeur	according to one's heart's desire
bişkoj; bişkov, gupik	tomurcuk	bourgeon, bouton	bud
biqbîqok	su kabarcığı	bulle	bubble
bîraver; yê ku di bîrê de dimîne	unutulmayan, hafızada kalan	mémorable	mémorable, unforgettable
biryana, biraşî	biryana	rôti	roasted
bor, bihur	su geçiti	passage, gué	ford
çandbar	ekilebilen	cultivable	cultivable, suitable for cultivation
canrevîn	canrûba, gönül kapan (dilber)	qui ravit le coeur, ravissante	soul-ravishing
çarparsû	(taş, ağaç) dört köşeli	équarri	squared
dêmîr	valide sultan	reine mère	the queen mother
dêris kirin	viran etmek	ruiner, réduire en ruines	to ruin, to cause the ruin of
dêris: kavi, wêran	virane, harabe	ruine	ruin
derpêş kirin	göz önüne getirmek, ileri sürmek	mettre en avant, mettre en vue	to put forward
dilrast	dürüst	franc, honnête	honest, frank, straight
dilsar	kırgın olmak, soğumak	distant, déçu	unwilling, disappointed
dilsar bûn	kırgın olmak, soğumak	être déçu, désabusé	to be disappointed
dûmat: musîbet	bela, musibet	calamité, malheur	calamity, misfortune
ekfî	bir çeşit karkasya hançeri	poignard caucasien	Caucasian dagger

firolek	uçucu	volatile, qui peut voler	volatile, flying
gidêmi	bir çeşit Arap hançeri	une variété de poingard arabe	a kind of Arab dagger
go; gog	ağaç ya da kıldan yapılan küçük top	balle en bois ou en poils utilisée dans le hockey	hockey ball
gulîvk,0 gulik	püskül	pompon	tassel, pompon
heyber	nesne	objet	object
jûvan bûn	pişmanlık duymak, yaptığına üzülme	regretter, être désolé	to regret, to feel sorry
kavil: kevil, post	deri, post	peau d'animal	skin, undressed skin
kavilandin:	derisini yararak yüzmek	écorcher (un animal)	to skin (an animal)
kevilandin, kevil kirin			
kilox	kelle, hayvan başı	tête d'animal	animal's head
kudandin	izlemek, peşine düşmek	poursuivre	to pursue
kumribkirî: kumê	etrafı çeyrek altın liralarla	coiffure féminine parée de piécettes en or	woman's hair style adorned with gold coins
dora wî bi rib kirî	bezenmiş kadın başlığı	chanteur (de chants longs ou religieux)	singer, chanter (of long religious chants)
lawjebêj: stranbêj	türkü, ilahi okuyan	se classer, être classé	to be classified, sorted out
lêk ve bûn	tasnif olmak	classer	to classify, to file
lêk ve kirin	tasnif etmek	reste, résidu	remnant, residue
mayî	artık	îlot situé au milieu d'un fleuve	island (in a river)
navro	ırmak içindeki adacık	magie, charme	magic, charm, enchantment
nêreng	büyü	variété de rose, rose de Van	a variety of rose, rose of Van
nesrîn	yaban gülü, Van gülü	endormir	to send to sleep; to lull to sleep
nivandin	uyutmak	coller	to glue, to stick
nûsandin: zeliqandin	yapıştırmak	se coller, adhérer	to adhere
nûsîn: zeliqîn	yapışmak	nouveau né, tendre, frais, jeune	new borne, tender, very young and fresh
nûza	turfa, körpe	miséricordieux	merciful, compassionate
piyar	rahim	miséricorde	compassion, God's mercy and grace
piyarî	rahmet		
pizrûk: hûrbaran	çiseleme	brume	mist
qelîsêl	saç kavurması	viande frite sur un plaque métallique chauffée	meat fried on hot sheet iron
qewan: sêlik	müzik plağı	disque de musique	gramophone record
qîr	katran	goudron	tar
qîtik	bıldırca	caille	quail
qumrî	kumru	tourterelle	turtle dove
raçandin	dokumak	tisser	to weave (tissue)
raxer	sergi, mefruşat	meubles, mobilier, ameublement	furniture, carpets
rêman	kavram, mefhum	notion	notion, concept
rik	inat	obstination, entêtement	obstinacy, stubbornness
rikdar	inatçı	obstiné, têtu, entêté	obstinate, stubborn
rîşik	saçak	frange	fringe
saman	zenginlik, rahatlık, divan	richesse, confort	wealth, comfort
sergirdan: sergerdan	başı dönen, sersem	qui a la tête qui tourne, ivre, grisé	giddy, perplexed, bewildered, stunned, drunk
sernijdevan	akıncı başı, çete başı	chef de bande	chief raider, gang chief
serpilkî	yüzeysel olarak	superficiellement	superficially
sîngtalde	damlarda kurulan dalda	abri, muret ou cloison construit sur le toit plat des maisons où l'on dort l'été pour se protéger de la vue	shelter, wall or partition on the flat roof of a house behind which one can sleep, in summer, out of sight

Devoka Qerejdaxê

— III —

Amadekar : Mehmûd LEWENDÎ

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
hicimîn	hafif aksamak	boiter légèrement	to limp, to hitch slightly
hîm; xîm	temel	fondation, fondement	foundation
hînd	bir çeşit döğüş horozu	une variété de coq de combat	a type of fighting cock
hirço-pirço	dağınık, birbirine karışmış tüy veya ip gibi şeyler	emmêlé	tangled
hirhop	hoppala !	vas-y saute !	now then, jump!, what an idea
hirhop	hoppa	écervelé, frivole	flighty, fop
hirşo	yün yıkayan	lavoir de laine	wool washer
hîro; hêro, xêrî	hatmi çiçeği	rose trémière	hollyhock
histirî: stîrî	diken	épine, écharde	thorn, spine
histirîbirk	dikenli bitkileri biç- mekte kullanılan alet	instrument servant à couper les épineux	tool for cutting thorny plants
histûn: stûn	direk, sütun	colonne, mât, pilier	column, pillar, mast
histûr: stûr	kalın, kaba	gros, grossier	thick, coarse, rude
histûrî kirin	kabalık etmek	se comporter d'une manière grossière, arrogante	to behave in a rude way, with arrogance
hît; çûr	tiftik keçisi	chèvre d'Angora	Angora goat
hîvastin: hevrêstin	örgüyle onarmak	reprendre	to darn
hîz; eyarê rûn	yağ tulumu	outré à beurre en peau d'agneau ou de brebis	lambskin for storing butter
hoç kirin	kalkmak (çocuk dilinde)	se lever (dans le langage enfantin)	to get up (baby talk)
hogirî hev bûn	birbirine alışmak	s'habituer l'un à l'autre, s'accoutumer l'un à l'autre	to get used to one another
hogirî qumarê bûn	kumar alışkanlığı edinmek	prendre l'habitude du jeu	to get used to a game
hol kirin	harman dövmek, harman sürmek	battre la moisson	to thresh
hol: hor	1) harman dövme, harman sürme işi, 2) harman sürme sırasında harmanı daha çabuk sürmesi için hayvana söylenen söz	1) battage 2) allez ! (pour les bêtes de battage)	1) threshing 2) go! goahead (for the threshing animals)
holbûn	şıçramak, fırlamak, zıplamak	bondir	to leap, to jump
hutik; kulm, gumsik, mist	yumruk	poing, coup de poing	fist, blow with a fist
îpilme	ruam hastalığı	vet. morve	glanders
îs, îsik, errik	hayret ifade eden bir ünlem, vay be, abo	oh là là !, interjection d'étonnement	oh dear !
îsk-îsk: îskeîsk	hıçırma	sanglot	sob
îskîn	hıçırık, hıçırma	sanglot	sob

îşpat, îşpatî jan jan dan	iskambil kağıtlarında «sinek» sızı, acı sızlamak, acı vermek	carte, trèfle mal, douleur souffrir d'un mal, éprouver des douleurs	clubs (cards) ache, pain to ache, to suffer sharp pain
jardadayî jardadayî kirin jirra; birra, bi rastî kadiz kakil	zehirlenen, zehirlenmiş zehirmek sahi samanyolu ceviz, badem gibi yemişlerin içi	empoisonné empoisonner vraiment voie lactée cerneau (de noix, d'amande), pas mûr, vert (fruit)	poisoned to poison really, truly the Milky Way halved walnuts, almonds or fruit
kal kalo: xalxalik kalome	yetişmemiş, ham uğur böceği eski bıçak veya kılıç	cochenille vielle lame (de couteau, ou d'épée)	unripe, immature, green ladybird old blade (of knife or sword)
kalşwîv	nadas süresi bittikten sonra sürülüp ekilen tarla	champ labouré après une période de jachère	tilled or ploughed field after a fallow period
kamaş	kalitesiz tütün	tabac de rebut, de mauvaise qualité	bad quality tobacco
kanîn: karîn, şıyan kapik: pêwend kapol karî, kardî kawuk	yapabilmek, edebilmek şerit, kemend ufak ve toz halindeki saman pazı aval, saf	pouvoir corde fêtu de paille simplet, simple d'esprit, naïf naïveté, simplicité d'esprit	to be able lasso, rope chaff, cut straw chard simpleton, fool
kawukî kayık kedî kedik	avallık, saflık geviş evcil küçük ayran tulumu	ruminantion apprivoisé, domestique petite outre à petit-lait en peau d'agneau	feeble mindedness rumination domesticated, tamed small lambskin for storing buttermilk
kefkefk: kefkefok kel û kût; kal û kût	sabun otu uyuz, sakat topluluğu, işe yaramayan, değersiz altını ıslatan	saponaire bande, d'éclopés incontinent	soapwart bunch of worthless people incontinent, enuretic
kelmîzek, kelmo, kelmisk, mîzek, şetek kelmîzekî kelxwî; kelxweydan kun	kimse, işeyen işegenlik aniden gelen terleme keçi derisinden su tulumu	énurésie, incontence sueur soudaine outre à eau faite de peau de chèvre	enuresis, incontinence sudden sweat goatskin for water
lîçik; lik, çilm lîço; lîko, kilmîso	sümük sümüklü, devamlı sümüğü akan	morve morvœux	mucus (of the nose) slimy, snivelling
likîn likumîn lîrandin: lîlandin, tilîlî kirin	melemek (keçiler için) sendelemek zilgit çekmek	bêler, chevrotter trébucher pousser des you- yous, des cris de joie d'encouragement	to quaver, to bleat to totter, to stagger to screams trilling cries of joy
lod londer	saman veya ot yığını bir yığın, bir sürü, pekçok	meule de foin, ou de paille tas, amas	stack of hay or straw pile, heap

TERMÊN HIQÛQÎ

— VI —

Amadekar : Veysi ZEYDANLÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
dayîn, <i>n</i>	ödeme, tediye	paiement	payment
dayîn, <i>l</i>	ödemek	payer	to pay back (a debt)
deyn dayîn	borç ödemek	payer une dette	to pay back a debt
fît bûn	ödeşmek	être quitte avec quelqu'un	to settle accounts (with one another)
gilîname	şikayetname	plainte écrite	written complaint
gilîdar	şikayetçi	plaignant, demandeur	complainant, plaintive
gilîlêkirî	şikayet edilen	défendeur	defendant
balkişandin	ihtar, ihtar etme	avertissement	warning
balkêşname	ihtarname	notification, avis d'avertissement	official warning
bal kişandin	ihtar etmek	avertir	to warn
mikur, mikur hatin	ikrar, ikrar etme	aveu	avowal
li xwe mikur hatin	ikrar etmek, ikrarda bulunmak	avouer, faire des aveux	to admit, to confess
venasîn, <i>n</i>	itiraf	confesser, reconnaître	to confess, to admit
rave	açıklama, izahat, yorum	explication, commentaire	explanation, comment
rave kirin	açıklamak, izah etmek	expliquer, commenter	to explain, to comment
made (ji pehlewî <i>madeg</i>)	madde	article	article
xal	fıkra	paragraphe	paragraph
bend	bend	alinéa	paragraph
rêxistin	teşkilat, örgüt	organisation	organization
pardar, pişkdar, behrdar	hissedar	actionnaire	shareholder
beşdarî	iştirak, katılım	participation	participation
hevbeş	müşterek	commun	common, joint
jicirakirin	sürgün	exil, déportation	exile, deportation
jicirakirî	sürgün, adj.	exilé, déporté	exiled, deported
ji cih rakirin	sürgün etmek	exiler, déporter	to exile, to deport
desteserî	hacız	saisie	distrain, seizure
desteserkirin	haczetme	saisie	seizing, distraining
desteser kirin	hacız etmek	saisir	to distrain, to seize
desteser kirî	mahcûz	saisi(e)	distrained, seized
destdanîserî	zabt	mainmise, prise	seizure
destdanîser	zabt etme	mainmise	seizuring
dest danîn ser	zabt etmek	prendre, conquérir	to conquer, to take
jêstandin	müsadere	confiscation	confiscation
jê standin	müsadere etmek	confisquer	to confiscate
jêstandî	müsadere edilmiş	confisqué	confiscated
diyarkirin	belirleme, tayin	détermination	determination
diyar kirin	belirlemek	déterminer	to determine
diyarker	belirleyici	déterminant	determinant, determining
diyarkirî	muayen, belirlenmiş, belirli	déterminé	determined

Çend pirsên rastnivîsînê

Reşo ZÎLAN

PIRSA PARASTINA KOKA PEYVÊ :

Herwek gelek zimanên din, di zimanê axaftinê yê zaravayê kurmançî de jî, peyv li hin deveran têne kurt kirin. Di dema bilêvkirinê de ji koka peyvyan hin deng, nemaze dengên hin tîpên dengdar, têne daqurtandin. Yan jî ew cihên xwe bi hinekên din re, gelek caran bi riya tewangê, pev diguhirînin. Carina guhartinên wisan mezin dibin, ku mirov nema dikare koka peyvê binase û ji wê tevliheviya ku peyv duçar bûyê, koka peyvê zelal bibîne.

Ji xwe, ferq û cihêtiya di navbera zimanê axaftinê û yê nivîsînê de ew e, ku mirov bi riya zelal xuyakirina peyvyan riyê li ber tevliheviyê digire. Bi risteke birêkûpêk, bi nivîskî, pêşçavkirina peyvyan riyê li ber çavên xwandevanan xweş dike, da ku ew bêî zor û astengiyekê peyvyan nas bike û navero-ka hevokê xweş têbigihê.

Helbet feyde û kelka zimanê nivîskî ne bi tenê ev e. Di gel çendînan diyardeyên din, ew rê li ber sergêjiyên devokî jî digire û dibe ho û sedemên afirîna zimanekî standart û xwedînorm. Heçî ev rûyê han ya pirsê ye, ji bo me girîngtirînê ho û sedeman e. Ango em çawan bikin û di nivîsarên xwe de bi çi rengî têbikoşin, ku riyê li ber sergêjiyan bigirin. Çawan hewil bidin da ku zimanê me jî ji aliyê nivîsînê ve bibie xwedînorm û standartekê.

Ji ber vê yekê jî, hewce ye, ku em bala xwe bidin hin qaîde û bingehên rastnivîsînê. Bê guman, ev qaîde û bingeh, li ser bingehên rêzimanê bejin didin. Bêî ku mirov bingehên rêzimana zimanekî bide ber çavan, danîna stûnên rastnivîsîna zimanekî jî ne mumkun e. Li milekî din, pirsê rastnivîsînê ne bi tenê pirsê xweser jî bo zimanê me ye. Lê îro zimanên gelekî pêşdeçûyî jî bi van

pirsan mijûl dibin. Lê helbet ne bi qasî me...

Bi kurtî, di warê nivîsînê de, divê em guh bidin parastina kok û qurmên peyvyan. Di nav hevokê de, di tewangan de, li kû dibe bila bibe, jê tîpan kêm nekin. Ser û guhên wê neşikênin û dest nedin kok û qurma wê. Bihêlin ew li ser qurma xwe bimîne û welê tiştê lê zêde bibin. Bo nimûne:

Li hin deveran, di zimanê axaftinê de dibêjin:

«Ez ê perdeke/perdake bikirim»,
«Navê zavê me Mendo ye»,
«Zarok li aşxanê ne»

û hwd.

Herwekî di van nimûneyan de jî diyar dibe, ji koka peyvyan tîpin hatine kuştin. Peyv hatine kurt kirin. Ser û guhên pirtikên tewangan hatine şikandin. Dibe ku mirov di dema axaftinê de têbigihê, ku merama hevokê çî ye. Lê heçî ji aliyê analîtîk ve lêhurnêrin e, bi me xuya dibe, ku li gor cihên peyvyan yên di hevokê de, di tewangên peyvyan de nesazkariyeke mezin heye.

Em nikarin ji peyvên «perdekê/perdake», «zavê» û herweha «aşxanê» kok û tewangan ji hev derxînin. Ji ber ku koka rastîn «perde», «zava» û «aşxane» ye û tewangên wan jî «-yekê», «-yê» û «-yê» ne. Ango divê bibe «perdeyekê», «zavayê» û «aşxaneyê» da ku em bikaribin laş û seriyên wan bibînin û wan ji hevûdu cihê bikin. Dibe ku kurtkirina wan, ji hin kesan re xweştir be û bilêvkirinê gengaztir bike. Lê heçî ji bo nivîsînê ye, bi taybetî jî ji bo ferhengnivîsiyê (leksîkografî) ev celeb nivîsîn sergêjiyên bêderman diafirin.

Ji lewre jî, divê em bal û dêna xwe baş bidin parastina kok û tewangan û wan di nivîsînê de, herwekî ku pêdivî ye, binivîsin. Çend nimûne:

Ez dê sibehî ji bo serdanê herim
nexweşxaneyê.

Zavayê mala Berwariyan ji gund vege-
riya.

Me ji bo odeya rûniştinê **perdeyên**
spehî kirin.

Peyayên axayê me **belaya** xwe bi me
didin.

Jimbirayên min ne ji mermalên me ne.
De em herin **baxçeyê** cîranê me.

Diya min cotek **goreyên** rîsînî dane

min.

Zarokan **çanteyên** xwe `ecibandin.

PIRSA TEWANDINA HIN NAVAN :

A) Navên kovar û rojnameyan

Heçî pirsê tewandin yan jî netewandina navên kovar û rojnameyan e, girêdayî pirsê ye. Ew jî, heke navê kovar û rojnameyê ji navdêrekê pêk hatibe, yan jî heke navê wê bi navdêrekê dawî bêt, divê ew wek navdêrên xwedîzayenda mê bête tewandin. Wek:

Min ew di vê hejmarê **RONAHÎyê** de
xwand.

SERXWEBÛNê li ser wê pirsê dinivîsand.

DENGÊ KOMARÊ

DENGÊ AZADIYÊ

RIYA ŞOREŞÊ

DENGÊ KURDISTANÊ

ARMANCê ew wêne weşandibû.

Wî ji bo **ÖZGÜR ÛLKeyê** dinivîsî.

Di kovara **NOKTAyê** de roportajek heye.

Wî di rojnameya **AKŞAMê** de bendek nivîsîbû.

Ez nûçegehînanê **MORGONPOSTê** dinasim.

LE MONDEê li ser şerê birakujiyê nivîsiye.

DAGENS NYHETERa swêdî rojnameyêke
rojane ye.

THE GUARDIANê li ser wê pirsê raporeke
piralî weşandiye.

KEYHANê ew nivîsîbû.

Ew hîn jî di **EL-CÛMHÛRIYÊyê** de kar
dike.

Wî ew nûçe ji **ÎZVESTIYAYê** veguhastibû.

Lê heke navê kovar yan jî rojnameyê, ji navê el û `eşîrêkê yan jî herêmekê pêk hatibe, yan jî bi navekî wisan dawî bêt, ew nahête tewandin. Ji ber ku, di zimanê me de, navdêrên ji navên el û `eşîran pêkhatî, eger bûbin navên herêman jî, ew çu caran nahên tewandin. Bo nimûne:

Ez nikarim **DENGÊ MUKRIYAN** guhdarî
bikim.

Ew nivîsar di **DENGÊ METÎNAN** de belav
bûye.

Kovara **BOTAN** bi tîpên latînî derdiket.

Herweha, eger navê kovar yan jî rojnameyê ji rengdêrekê pêk hatibe, yan jî bi navekî wisan biqede, ew nahête tewandin. Ji ber ku, di zimanê me de rengdêr çu caran wek navdêran

nahên tewandin. Wek:

Di kovara ROJA NÛ de çîrokeke wî heye.

Di STÊRKA SOR de wêneyek hatibû weşandin.

Di KURMANCÎ de babetên helez derdikevin.

B) Navên herêman

Herwekî têtê zanîn, di zimanê me de, zayenda navên coxrafîk hemû mê ne. Ji ber vê yekê jî, gava ku ew di hevokê de yan jî weke din tèn tewandin, divê li gor qaîdeya navdêrên mê bèn tewandin. Wek:

Ez çûbûm BERLÎNê û ji wir jî çûbûm HELSÎNKÎyê.

Ew duh ji MÛŞê ber bi AMÊDÎyê bi rê ket.

Ji van nimûneyan jî xuya dike, ku divê navên coxrafîk, li gor tîpên ku nav pê diqedin, divê pirtikên tewangê werbigrin. Ew jî, eger nav bi tîpên bêdeng biqedin, «-ê» û eger bi tîpên dendar biqedin, «-yê» ne.

Lê di kurdî de hin navên herêman hene, ku ji navên êl û `eşîran, yan jî ji rengdêrekê çêbûne.

Bo nimûne :

Botan, ango herêma Botîyan. Devera ku Kurdên Botî lê dijîn.

Mukriyan, ango herêma Kurdên Mukrî. Devera ku Kurdên Mukrî lê dijîn.

Behdînan, **Soran**. **Germiyan**, ku ji hawîrdora Kerkûkê re û

Serhedan, ku ji bakûra rojhelata Kurdistanê Tirkîyê re têtê gotin. Hin nav jî hene ku ji du navan çêbûne. Wek: **Dola Şehîdan**, **Newala Guran**, **Girê Sîran**, **Geliyê Zîlan**, **Çiyayê Bêxêr**, **Kevirê Reş** û hwd.

Heçî ev qaîdeya jorîn e, ji bo nevdêrên ku ji navên êl û `eşîrekê, ji du navan û yan jî ji rengdêrekê pêkhatî derbas nabe. Ji ber ku ew navdêr berî her tiştî jî pirhejmarekê pêkhatine û ev yeka han jî cureyek tewang têtê hesêb û nabe ku ew careke din bête tewadin. Wek :

Şerek li herêma BOTAN derketiye.

Kurdên BEHDÎNAN wek me naaxivîn.

Zerê çûbû GELIYÊ ZÎLAN û lê geriyabû.

Mîrê SORAN serî li ber dijmin neçemand.

Pêşmerge ji DOLA ŞEHÎDAN derneketine.

Hevalê min ji gundê QESRIKA PIÇÛK e.

Wî ji DAREBIYA JORÎN bar kiriye.

Serek Clinton ew di KOŞKA SPI de kiribû mêvan.

Ew duh ji DELHIYA NÛ vegeriya.

Lê ji piraniya wan navdêran rengdêr têtê afirandin. Wek: Ji Soran; **Soranî**, **Sorî**. Ji Botan; **Botanî**, Botî. Ji Behdîndan; **Behdînanî**, **Behdînî**. Ji Mukriyan; **Mukriyanî**, **Mukrî**. Ji Serhedan; **Serhedî**, Ji Germiyan; **Germiyanî** û hwd.

Divê bête gotin, ku hindêk navên din yên coxrafîk hene, ku navên hevedudanî ne. Piraniya wan ji nevdêr û rengdêrekê pêkhatî ne. Divê ew li gor qaîdeyê bête tewandin. Bo nimûne:

Ez ji gundê BERDEREŞê me.

Mala me hê jî li AVŞÎNê ye.

Mala me ji MÊRGESORê derketiye û çûye bajêr.

PIRSA BIKARANÎNA NÎŞANA BIHNOKÊ Û KU

Berî her tiştî divê em bêjin, ku ne bi tenê maneyek lê çend maneyên peyva **KUyê** hene. Ji bo zelalkirina vê pirsê hewce ye, ku em berê wan çend maneyên **KUyê** bidin zanîn û pişt re vegerin ser pirsê bikaranîna nîşana bihnokê.

Maneyên peyva **KUyê**, li gor ka ew ji kîjan perçeyên axaftinê têtê hesêb, têtê guhartin. Maneyeke peyva **KUyê**, ku gihanek be, «eger, heke, heger, herke, hek û ger» e. Di zimanê axaftinê de, li hin deverên Kurdistanê **KUyê** bi vî rengî bi kar tînin û vê maneyê didinê. Maneya didwan, **KUya** ku di gel piraniya lêkeran û maneyeka dawîn jî, ku pronav be, **KUya** ku di gel nav û navdêran têtê bi kar anîn e.

Heçî **KUya** ku wek gihanek di maneya «eger»ê de ye, bi vî rengî ye:

Ku Baran neçûya sînemayê, dê me hevûdu bidîta.

Ku tu neçî, telefonî min bike.

Ku berf barî, em ê perîşan bibin.

Ango di şûna ku peyva «eger/heke» bête gotin, **KU** hatiye bi kar anîn û merama gotinê qenc têtê tîgi-hîştin.

Lê **KUya** ku wek pronav e, bi vî awayî ye:

Gulbîna ku te dîtîbû, xwîşka min e.

Karzanê ku nexweş ketibû, hîn pak nebûye.

Gulên ku me tovên wan reşandibûn, hêşîn bûne.

Kesên ku te duh dîtîbûn, mermalên me ne.

Ev **KUyên** ku li vir hatine bi kar anîn, hemû jî ji bo veqetandin û ferqêxistina navbera du yan jî çend tiştan e. Yan jî ji bo bêtir balkişandina ser tiştêkî ye. Ji ber vê jî, **KUyên** jorîn, her tim di gel pirtikên «-an, -ê, -ên» hatine bi kar anîn. Ango, ji bo manedayîna «ya ku, yê ku, yên ku» ye.

Heçî **KUya** din e, ew hertim di gel lêkeran têtê bi kar anîn. Pirsê me ya di nivîsînê de rast bikaranîna nîşana bihnokê jî bi vê deqê ve girêdayî ye.

Di nivîsînê de, divê em bîhnokê daynin berî vê **KUya** ku em bi lêkeran re bi kar tînin. Ne ku piştî **KUyê**. Wek:

Ew di benda xwe de dinivîse, ku Bilind bi vî karî rabûye.

Ez dibînim, ku tu ne li ser riya rast î.

Ez bawer dikim, ku dê karê me sibehî kuta bibe.

Doktor digot, ku divê tu hertim guh bidî tenduristiya xwe.

Min şîva xwe xwar, ku ez dermanên xwe bixwim.

Ew çû bajêr, ku ji me re hin hûrûmûran bikire.

Carina, di hin hevokan de, bihnok dikare bête berî **KUya** ku pronav e. Bo nimûne:

Desteyek hevalên me, ku li gundê Kanîmasiyê bûn, di vegerê de rastî çend serbazên Tirk hatin.

Heke mirov ji vê hevokê perçeya **ku li gundê Kanîmasiyê bûn** derxîne jî, di maneya hevokê de çu guhartineke mezin nabe. Ji ber ku hevoka sereke dimîne û têtê de kêmasiyeke gelekî mezin peyda nabe û bi tenê zanyariyeke piçûk ji hevokê derdikeve.

Ji milekî din ve, gava mirov hevokê dixwîne, mirov bi xwe jî dibîne, ku berî **KUyê** rawestî û piçêkî bêhnvedan gerek e. Ji xwe nîşana bihnokê jî her ji bo vê yekê ye.

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mustafa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
aşê betalan	aşırı konuşan	moulin à paroles	chatter box
aşê hawarê, aşê nokan	doymak bilmeyen, sürekli yiyen	insatiable, goulu	greedy, gluttonous
agir bi erdê keve	ilgisiz, lakayt, gamsız	indifférent,	indifferent, have
gurzek pûşek wî naşewite		insouciant	been struck by lod of strokes
agir bi serê me ketiye	başımıza bir bela geldi	un malheur s'est abattu sur nous	we have had a stroke of bad luck
agir li me bariyaye	büyük bir musibetle karşılaştık	une grande calamité nous est arrivée	we have been struck by a disaster
agir xistiye dawa	bela satan, nifak,	il sème discorde	he is looking for
xwe: li fesadî û belaye digere	kavga arayan	et cherche querelle	(making) trouble
agir di çava de ye	gözü kan bürümüş	il voit rouge	he sees red
agir ji ber diçe: agir jê	ateş püskürüyor	il est très en colère	he is spitting fire, he is very
dibare; agir ji dêv			angry
dibare, agir ji dêv diçe			
agir ketiye	1) paniğe kapılmış, 2) azmış, azgın	1) paniqué, exacerbé, 2) très excité, féroce	1) panic-stricken 2) very agitated
agir li ber kulîna xwe	evini kendi eliyle	Il a causé	he caused
dada: mala xwe bi	yaktı	son propre malheur	his own
destê xwe xera kir			misfortune
agir tê de bûn	(cinsel) ateşli	avoir le feu au cul	having ants in the pants
agirê li heriyê diçe	etkinliği yok, etkisiz, verimsiz	inefficace, improductif	inefficient, unfruitful
agirê pûş	saman alevi	feu de paille	quick, passing, flame or passion
agirê qoçan,	kütük ateşi (tecrübe- li yaşlı kimseler için)	peronne âgée et expérimentée	old and experienced (person)
agirê qurman	kalıcı ateş	feu de souche, feu durable, persévérant	slow burning, persistant, lasting, fire or passion
agirê Xwedê	1) çok çalışkan, çok becerikli, ateş gibi 2) azgın, inatçı	dans son action agile, vif, intelligent	agile, intelligent, very quick
alifê vala	1) çocuk yapamayan, kısırlaşmış kadın 2) başı olmayan ev, aile	1) femme qui ne peut plus enfanter 2) famille sanschief	1) a woman who is past child-bearing 2) family without a chief

aqil berdan aqil bi ser kum ketiye	kafayı takmak, sevdalanmak aklı havada	être obsédé par qui a la tête dans les nuages casse-pied, collant ami des jours d'ad- versité, ami fidèle il a dit son mot aussi	to be obsessed by scatterbained head in the clouds irritating, pestering, a pest faithfully friend, friend of hard times he also has said his word
aqilê sivik, barê giran ardê cehînî arvanê sala teng; arvanê sala xerab	baş belası, 1) bitmek bilmeyen 2) kalitesiz kara gün dostu	sans fondement, bâti sur la neige il est devenu pubère, il a atteint la puberté il est parti pour revenir vite, mais n'est pas revenu calculateur, sournois de même eau, du même acabit ça lui a mis de l'eau dans la bouche vain effort	baseless, unfounded built on snow hi has reached puberty he has gone for a short time but he is not back crafty, cly calculating in the same style, of the same type it made his mouth water wasted effort
arvanê xwe li êş kir; a xwe got; got ez ji heme	boş konuştu, o da ağzını açtı	il est devenu pubère, il a atteint la puberté il est parti pour revenir vite, mais n'est pas revenu calculateur, sournois de même eau, du même acabit ça lui a mis de l'eau dans la bouche vain effort	he also has said his word
asasê ser berfê: xîma ser cemedê, xîmê ser avê av di gunikên wî de wergeriyaye: av li şeko- kên wî geniyaye: balix bûye av li ser xwe zelal kir	temelsiz, kum üzerinde kurulu (şato) ergenleşmiş, ergenliğe ulaşmış sessiz kaldı, izini kaybetti	il est devenu pubère, il a atteint la puberté il est parti pour revenir vite, mais n'est pas revenu calculateur, sournois de même eau, du même acabit ça lui a mis de l'eau dans la bouche vain effort	baseless, unfounded built on snow hi has reached puberty he has gone for a short time but he is not back crafty, cly calculating in the same style, of the same type it made his mouth water wasted effort
ava bin kayê: kesê ku tiştên xwe bi dizî ava buhurekî; pîvazê mişarekê ; ji eynî malî av ji dev çû; gilêz ji devê wî hat ava qûna cêr : çî qenciye pê dike, bê feyde ye ava reş bi çavan de hatin: kor bûn, nedîtin ava serî germ kirin	içten hesaplı, sinsi aynı bezin parçası ağzının suyu aktı beyhûde emek görmemek suyunu ısıtmak	être aveugle préparer la fin de quelqu'un vergonne devenir effronté, sans vergogne perdre l'appétit se dit d'enfants ou d'ovins n'ayant pas d'appétit pour cause de maladie aller un à un à la recherche de quelqu'un et ne pas revenir déplorer une belle occasion ratée vaurien, vil, sans valeur couper la branche sur laquelle on est assis, agir contre ses intérêts	to be blind plot someone's end or downfall shy shameless, become shameless to loose one's appetite said for children or sheep who have has lost their appetite through illness to go one by one tech s.o. and not to come back to regret missing a good opportunity good for nothing, worthless cutting one's own throat, acting against one's own interests
ava rû: abrû, avrû: heya ava rû teqandin an qetandin avpizavî kirin: ji bo zarok an pezên ku ji ber nexweşiyê xwarin naxwin tê gotin aviya kulîlkê: yek li pey yekî çû û nehat avî çûyin ax bi çavan ketin axa bin gû: bi kêrî tu tiştî nayê axurê xwe xera kirin: bi nanê xwe leyistin	haya hayasızlaşmak iştahsızlaşmak, hastalık nedeniyle yemek yemeyen çocuk ya da hayvan için söylenir ardı ardında gidip gelmeden kaybolmak hayıflanmak, kaçırılmaması gereken fırsatı kaçırmak hiç bir işe yaramayan, değersiz bindiği dalı kesmek, çıkartına aykırı hareket etmek	être aveugle préparer la fin de quelqu'un vergonne devenir effronté, sans vergogne perdre l'appétit se dit d'enfants ou d'ovins n'ayant pas d'appétit pour cause de maladie aller un à un à la recherche de quelqu'un et ne pas revenir déplorer une belle occasion ratée vaurien, vil, sans valeur couper la branche sur laquelle on est assis, agir contre ses intérêts	to be blind plot someone's end or downfall shy shameless, become shameless to loose one's appetite said for children or sheep who have has lost their appetite through illness to go one by one tech s.o. and not to come back to regret missing a good opportunity good for nothing, worthless cutting one's own throat, acting against one's own interests